

Satversmes tiesa

Kopsavilkums

Lieta Nr. 2024-16-01

06.11.2025.

Satversmes tiesa 2025. gada 24. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2024-16-01 "Par Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 3. panta pirmās daļas 8. punkta, 3. panta 5.¹ daļas 3. punkta un pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem, kā arī Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 3. panta otrās daļas 4. punkta un 3. panta piektās daļas 3. punkta, ciktāl tas attiecas uz šā likuma 3. panta otrās daļas 4. punktā norādītajām piedevām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem".

Lietā vērtētas tiesību normas, kas nosaka ierobežojumus elektronisko smēķēšanas ierīču un tabakas aizstājējproduktu sastāvam.

Lieta ierosināta pēc divu kapitālsabiedrību konstitucionālajām sūdzībām. Tajās norādīts, ka pieteikumu iesniedzēju komercdarbība saistīta ar tabakas aizstājējproduktu (proti, beztabakas nikotīna spilventiņu), kā arī elektronisko smēķēšanas ierīču (tostarp elektronisko cigarešu) ražošanu un izplatīšanu. Pieteikuma iesniedzēju ieskatā, to tiesības uz īpašumu nesamērīgi ierobežo apstrīdētajās normās noteiktais: 1) aizliegums elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumam un beztabakas nikotīna spilventiņiem pievienot aromatizētājus, kas nesatur tabakas smaržu vai garšu; 2) aizliegums elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumam pievienot piedevas, kas atvieglo ieelpošanu vai nikotīna uzņemšanu; 3) maksimālās nikotīna koncentrācijas noteikšana beztabakas nikotīna spilventiņiem. Savukārt aizliegums beztabakas nikotīna spilventiņiem pievienot aromatizētājus, kā arī maksimālās nikotīna koncentrācijas noteikšana pārkāpj arī tiesiskās vienlīdzības principu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka nikotīns ir viena no spēcīgākajām pasaulē zināmajām atkarību izraisošajām vielām, kas rada nopietnus veselības riskus. Nikotīns negatīvi iedarbojas uz sirds un asinsvadu, elpošanas, kā arī nieru un reproduktīvo sistēmu, izraisot dažāda veida saslimšanas. Tāpat nikotīns kavē imūnsistēmas darbību, palielinot uzņēmību pret infekcijām un iekaisuma procesiem, kā arī veicina audzēju attīstību organismā.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka aromatizētāju pievienošana nikotīnu saturošiem produktiem ir stratēģisks veids, kā šos produktus padarīt pievilcīgākus patērētājiem un veicināt nikotīna atkarību. Aromatizētāji ar augļu, ogu, desertu, saldumu vai citu patīkamu garšu vai smaržu patērētājiem šķiet pievilcīgāki nekā aromatizētāji, kas rada tabakas smaržu vai garšu. Turklāt aromatizētāji jo īpaši veicina bērnu un jauniešu piesaisti nikotīnu saturošu produktu pamēģināšanai un regulāras lietošanas uzsākšanai. Lai gan bērni un jaunieši šos produktus nedrīkst iegādāties, daudzi bērni un jaunieši tos tomēr ir izmēģinājuši vai lietojuši.

Treškārt, Satversmes tiesa noraidīja pieteikumu iesniedzēju argumentu, ka elektroniskās smēķēšanas ierīces un tabakas aizstājējprodukti nerada kaitējumu patērētāju veselībai. Attiecībā uz beztabakas nikotīna spilventiņiem tiesa ņēma vērā, ka tas ir jauns produkts un par tā ietekmi uz cilvēka veselību ilgtermiņā trūkst neatkarīgu pētījumu. Tomēr tiesa atsaucās uz piesardzības principu – ja pastāv neskaidrība par cilvēku veselības riska esību vai apmēru, aizsargpasākumus var veikt, negaidot, kamēr šā riska esība un smagums tiks skaidri pierādīti.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka komercdarbība ir svarīga valsts ekonomikas attīstībai, tomēr tiesības uz veselības aizsardzību tieši attiecas uz ikvienu personu un ir būtisks priekšnoteikums jebkuru citu personas pamattiesību īstenošanai. Ar apstrīdētajām normām tiek mazināta turpmākā valsts veselības sistēmas noslodze un attiecīgie saslimšanas riski nākamajām paaudzēm. Atsevišķu komersantu likumiskās intereses nevar tikt stādītas augstāk par visas sabiedrības interesēm.

Piektkārt, Satversmes tiesa secināja, ka komersanti, kas Latvijā izplata tabakas aizstājējproduktus, un komersanti, kas Latvijā izplata citus nikotīnu saturošus izstrādājumus, nav salīdzināmi tiesiskās vienlīdzības principa aspektā. Tāpat tabakas

aizstājējproduktu izplatītāji nav salīdzināmi ar Latvijas Zāļu reģistrā iekļauto nikotīnu saturošo zāļu izplatītājiem.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 3. panta pirmās daļas 8. punktu, 3. panta 5.¹ daļas 3. punktu un pielikumu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem, bet 3. panta otrās daļas 4. punktu, ciktāl tas attiecas uz elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumiem, un 3. panta piektās daļas 3. punktu, ciktāl tas attiecas uz šā likuma 3. panta otrās daļas 4. punktā norādītajām piedevām, – par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Vienlaikus Satversmes tiesa piebilda, ka pēc apstrīdēto normu spēkā stāšanās tirdzniecības vietās ir iespējams iegādāties atsevišķus iepakojumus ar dažāda veida aromatizētām pārtikas piedevām, ko patērētājs var pats pēc saviem ieskatiem pievienot elektronisko smēķēšanas ierīču nikotīna bāzes šķidrumam. Turklāt 2025. gada pirmajos četros mēnešos ir pieaudzis elektronisko smēķēšanas ierīču un tabakas aizstājējproduktu patēriņa apjoms nelegālajā tirgū. Tādējādi arī pēc attiecīgā tiesiskā regulējuma spēkā stāšanās likumdevējam ir pastāvīgi jāpārbauda, vai ieviestie pasākumi efektīvi pilda savu uzdevumu.